

Самотуга А.В.,

кандидат юридичних наук, доцент,

доцент кафедри

загальноправових дисциплін

Дніпропетровського державного

університету внутрішніх справ

НАТО І ПРАВА ЛЮДИНИ В КОНТЕКСТІ ЗМІН ДО КОНСТИТУЦІЇ ТА ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ

Ураховуючи події 2014 р., що суттєво вплинули на стан безпеки й територіальної цілісності України, зумовлені анексією Російською Федерацією Автономної Республіки Крим та окупацією нею частини Донецької й Луганської областей, керівництвом країни прийнято рішення про відмову від її статусу як позаблокової, нейтральної держави та багатовекторної зовнішньої політики, що виявилось неефективним у контексті забезпечення держави від зовнішньої агресії та тиску.

Законом України від 07.02.2019 було внесено зміни до Конституції України щодо стратегічного курсу держави на набуття повноправного членства України в Європейському Союзі та в Організації Північноатлантичного договору. Так, у преамбулі Основного закону підтверджується європейська ідентичність Українського народу і незворотність європейського та євроатлантичного курсу України, а у відповідних розділах Конституції України на вищі органи та посадових осіб держави покладено повноваження з визначення засад (Верховна Рада України), гарантування (Президент України) та забезпечення (Кабінет Міністрів України) реалізації цього зовнішньополітичного стратегічного курсу [1].

За кілька років до внесення зазначених змін до Конституції, з прийняттям 23.12.2014 Верховною Радою України рішення про відмову України від позаблокового статусу було започатковано процес відповідних законодавчих змін. Так, 18.06.2017 положеннями про поглиблення співпраці України з Організацією Північноатлантичного договору з метою набуття членства у цій організації було доповнено Закон України від 01.07.2010 «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики», а 21.06.2018 було прийнято Закон України «Про національну безпеку», в якому одним із фундаментальних національних інтересів України є її інтеграція в європейський політичний, економічний, безпековий, правовий простір, набуття членства в Європейському Союзі та в Організації Північноатлантичного договору, розвиток рівноправних взаємовигідних відносин з іншими державами [2-3].

Зважаючи на цілком обґрунтовану покваліфікованість законодавця щодо прийняття цих змін, варто звернути увагу на мету нової міжнародної інтеграції України, яку у зазначеному законодавстві, на жаль, не сформульовано.

Насамперед йдеться про ті переваги й вигоди, які надасть членство України в НАТО та ЄС, виходячи не лише з військово-безпекового аспекту, але й належної реалізації державою, як випливає зі ст. 3 Конституції України, її найголовнішого завдання – утвердження і забезпечення прав та свобод людини, яка, поряд із її життям, здоров'ям, честю, гідністю, недоторканністю та *безпекою* (тут і далі вид. – А.С.) є найвищою соціальною цінністю. Отже, поряд із військово-політичним та безпековим аспектами інтеграції України до НАТО варто розглянути правові засади такої співпраці з точки зору захисту прав і свобод людини.

У зв'язку з цим положення установчих та договірних актів Альянсу підтверджують таке:

1) Північноатлантичний договір від 04.04.1949: у його преамбулі йдеться про відданість сторін договору цілям і принципам Статуту ООН та їхнє прагнення жити у мирі з усіма народами і урядами, сповнення рішучості захистити свободу, спільну спадщину своїх народів і їхню цивілізацію, засновану на принципах демократії, *свободи особистості* і верховенства права, прагнення сприяти стабільності й добробуту в Північноатлантичному регіоні, об'єднання своїх зусиль для здійснення колективної оборони та підтримання миру і безпеки [4];

2) Хартія про особливе партнерство між Україною та Організацією Північно-Атлантичного договору від 09.07.1997: серед принципів розвитку відносин між Україною та НАТО закріплено визнання верховенства права, зміцнення демократії, політичного плюралізму та ринкової економіки, *прав людини та прав осіб, що належать до національних меншин* [5].

Крім того, 08-09.07.2016, у рамках Варшавського саміту НАТО, Україна отримала від союзників Комплексний пакет допомоги, спрямованої на підвищення ефективності, дієвості і підзвітності установ безпеки і оборони України. Програмою передбачено надання стратегічних порад і допомоги, зокрема розробка нових проєктів із протидії гібридній війні і започаткування нового проєкту Цільового фонду із нейтралізації саморобних вибухових пристроїв і заряджених боєприпасів [6]. Більше того, на увагу також заслуговує зобов'язання НАТО щодо зміцнення стійкості, а саме: країни-члени Альянсу зобов'язалися і надалі зміцнювати стійкість НАТО, а також розвивати на індивідуальному і колективному рівні спроможність вистояти у разі будь-якого збройного нападу. Готовність цивільного суспільства – це наріжний камінь у забезпеченні стійкості Альянсу і є критичним чинником, що дає змогу гарантувати колективну оборону. НАТО може надавати допомогу країнам-членам у здійсненні аналізу і, за їхнім побажанням, також щодо зміцнення готовності цивільного суспільства. Держави-члени Альянсу вдосконалюватимуть готовність цивільного суспільства шляхом досягнення Основних критеріїв НАТО щодо стійкості цивільного суспільства на національному рівні, серед яких такі вимоги, як спадкоємність урядів, безперервність основних послуг, безпека критично важливих об'єктів цивільної інфраструктури, а також підтримка збройних сил з

боку цивільного населення. Звичайно, зазначені постулати потребують розширеного тлумачення, що є предметом окремої наукової статті.

У 2018 р. було схвалено Військову концепцію НАТО щодо захисту цивільних осіб, яка включає чотири цілі: розуміння людського середовища, таких як культура, історія, демографія, його сильні та слабкі місця; захист цивільного населення в умовах воєнних дій з боку НАТО; полегшення доступу населення до основних потреб та послуг; сприяння безпечному середовищу через підтримку місцевого самоврядування та його установ; запобігання сексуальному та гендерно обумовленому насильству [7]. Звідси, НАТО у співпраці з країнами-партнерами (які не є членами Альянсу) докладають зусиль для забезпечення імплементації Резолюції Ради Безпеки ООН від 31.12.2000 «Жінки, мир і безпека» та інших резолюцій РБ ООН з цієї проблематики, де ключовим елементом Політики НАТО з питань жінок, миру і безпеки є необхідність визнання жінок не тільки як жертв конфліктних ситуацій, але і як акторів мирного процесу, що беруть участь у запобіганні, регулюванні та вирішенні конфліктів. Альянс також виходить із розуміння того, що насильство і дискримінація щодо жінок є серйозними перешкодами для побудови успішного та мирного суспільства.

Згадана вже Військова стратегія є переважно закритим документом Альянсу, про що свідчить сама його назва. На противагу їй відкритим є документ під назвою «Стратегічна концепція», яка приймалася та оновлювалася в різні роки. Чинна Стратегічна концепція оборони та безпеки членів Організації Північноатлантичного договору, прийнята главами держав та урядів у Лісабоні 2010 р., зокрема, проголошує, що Країни-члени НАТО формують унікальну спільноту цінностей, відданих принципам *індивідуальної свободи, демократії, прав людини та верховенства права* [8].

На завершення можна зробити висновок, що однією з ключових стратегій членства будь-якої держави у НАТО є гарантування свободи та безпеки людини як її основоположних цінностей, а відтак, безпеки держави у цілому. Більше того, виконання Україною критеріїв щодо її вступу до Європейського Союзу як наддержавного утворення здебільшого економічного спрямування неможливе без створення їй надійних безпекових гарантій, чим і виступає на сьогодні виключно Північноатлантичний альянс. Тому досвід країн Східної Європи та пострадянських країн Балтії підтверджує необхідність першого кроку на шляху до ЄС – набуття членства у НАТО (безумовно, з виконанням критеріїв у сфері національної безпеки і оборони). Заради цього надзвичайно об'ємним завданням вважаємо здійснення інформаційно-правової кампанії, спрямованої на розвінчування у суспільстві міфів про НАТО, вкорінених десятиліттями радянсько-комуністичною пропагандою та сучасною інформаційною війною як складової гібридної війни проти України. Закономірно, що вже у 2016 р. на саміті у Варшаві було вирішено поширити дію статті 5 Вашингтонського договору на атаки проти одного із союзників з використанням гібридних методів: «Альянс та його члени будуть готові протидіяти гіб-

ридній війні в рамках колективної оборони» [9, с. 6]. Здійснити це завдання можливо з дотриманням такого зазначеного вже нами критерію, як наступність уряду, а саме його відданість, незалежно від його зміни, закріпленому Конституцією зовнішньополітичному курсу держави.

Використані джерела:

1. Конституція України : прийнята та 5-й сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. *Відомості Верховної Ради України*, 1996, № 30, ст. 141.
2. Про національну безпеку України : Закон України від 21.06.2018. *Відомості Верховної Ради України*, 2018, № 31, ст.241.
3. Про засади внутрішньої і зовнішньої політики : Закон України від 01.07.2010. *Відомості Верховної Ради України*, 2010, № 40, ст.527.
4. Північноатлантичний договір (укр/рос), Вашингтон, округ Колумбія, 4 квітня 1949 року. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/950_008#Text.
5. Хартія про особливе партнерство між Україною та Організацією Північно-Атлантичного договору від 09.07.1997. *Голос України*, 11 липня 1997 року, № 127 (1627).
6. URL : https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/pdf_2016_09/20160923_1609-factsheet-warsaw-summit-key-ukr.pdf.
7. URL : https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_91091.htm.
8. URL : <https://ukraine-nato.mfa.gov.ua/pro-nato/strategichna-konceptsiya-alyansu>.
9. Уроки гібридного десятиліття: що треба знати для успішного руху вперед. URL : http://prismua.org/wp-content/uploads/2019/02/Hybrid_10.pdf.

Селіхов Д.А.,

*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри теорії
та історії держави і права
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ*

**УДОСКОНАЛЕННЯ ПРАВОВОЇ БАЗИ
СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО КРЕДИТУ ЯК СПОСІБ
МОДЕРНІЗАЦІЇ АГРАРНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ РОСІЙСЬКОЇ
ІМПЕРІЇ (друга половина ХІХ – поч. ХХ ст.)**

Категорія «сільськогосподарський кредит» охоплює надзвичайно широкий спектр грошового і товарного кредиту, який використовувався в аграрному секторі економіки нашої країни у той історичний відрізок часу, який нерідко називають «епохою вільного підприємництва» (1861–1917 рр.). Правове забезпечення його існування відповідно до нових соціально-економічних умов, що виникли в ході реалізації відомих аграрних та інших реформ 60-х років ХІХ ст., серед яких чільне місце належало скасуванню кріпосного права, продовжувалось понад півстоліття, до 1917 р. включно. Ще в ході підготовки законодавчих актів 1861 р. було скасовано ту банківську систему, яка обслуго-